Aslantürk, H., Kesen, N.F. ve Daşbaş, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetinin aileye ilişkin değişkenler açısından incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1579-1598.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi:18.05.2020
Makale Kabul Tarihi: 29.09.2020

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE AİDİYETİNİN AİLEYE İLİŞKİN DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Examinatıon of Family Belonging of University Students in Terms of Family-Related Variables

Hüsnünur ASLANTÜRK*

Nur Feyzal KESEN**

Serap DAŞBAŞ***

* Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, husnunur@yahoo.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-8174-4970

** Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, nfkesen@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6455-0293

*** Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, gserap@gmail.com.tr, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0969-6393

ÖZET

Aidiyet ihtiyacının ilk olarak karşılandığı toplumsal kurum olarak aile, bireyin ruhsal, duygusal, sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir yere sahiptir. Gelişimsel süreç boyunca farklı şekillerde ve derecelerde olmasına karşın, aileye karşı hissedilen aidiyet duygusu, bireyin yaşamındaki önemini korumaya devam etmektedir. Bireyin hayatındaki bu merkezi konumu nedeniyle aile aidiyetinin aileye ilişkin değişkenler açısından incelenerek bu değişkenlerle ilişkisinin ortaya çıkarılması, aile aidiyetinin anlaşılması için gereklidir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin aile yapısı, aile içi şiddet öyküsü ve aile ilişkilerine ilişkin değişkenler açısından incelenmesidir. Genel tarama modelinde tasarlanan çalışmanın örneklemini 2755 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Veriler, kişisel bilgi formu ve Aile Aidiyeti Ölçeği ile toplanmış, SPSS Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgularda; çekirdek aile yapısına sahip öğrencilerin aile aidiyetinin geniş aile yapısına sahip olanlardan; ebeveynleri birlikte yaşayan öğrencilerin aile aidiyetinin ebeveynleri boşanmış olanlardan daha yüksek; ailede şiddet gören, şiddeti sıklıkla yaşayan veya tanık olan öğrencilerin aile aidiyetinin diğerlerine göre daha düşük; demokratik aile tutumuna sahip öğrencilerin aile aidiyetinin diğer aile tutumlarına göre daha yüksek; ailesiyle kaliteli zaman geçiren, ailesi ile iletişiminde duygularını ifade edebilen ve ailesi tarafından anlaşılan üniversite öğrencilerinin aile aidiyetinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Aile aidiyetinin aileyle ilişkili başka değişkenler

açısından incelenmesine ve diğer örneklem gruplarında da çalışma yapılmasının aile çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Aile aidiyeti, aile içi şiddet, aile ilişkileri, üniversite öğrencileri.*

ABSTRACT

As a social institution where the need for belonging is first met, the family has an important place in the psychological, emotional, social and economic life of the individual. Despite being in different shapes and degrees throughout the developmental process, the sense of belonging to the family continues to maintain its importance in the life of the individual. Family relations are among the determining factors of family belonging. Due to this central position in the life of the individual, it is necessary to examine the family belonging in terms of family-related variables, in order to understand the family belonging. The aim of this study is to examine the family belonging of university students in terms of family structure, family violence history and family relationships. The sample of the study designed in the general screening model was 2755 university students. The data were collected using the personal information form developed by the researchers and the Family Belonging Scale and analyzed with the SPSS Program. In the study, it was observed that the family belonging of the students with nuclear family structure was higher than those with extended family structure and the parents whose parents lived together were higher than divorced. The family belonging of students who have experienced or witnessed domestic violence is lower than others. Family belonging of students whose family has a democratic family structure is higher than other family attitudes; It was found that students who spend quality time with their family, who can express their feelings in communication with their family, and who are understood by their family, have higher family belonging than others. It was concluded that the variables of family structure, family violence history and family relationships examined in the study constitute a significant difference according to the family belonging of university students. It is believed that studying family belonging in terms of other variables related to the family, as well as conducting studies in other sample groups, will contribute to family work.

Key words: *Family belonging, domestic violence, family relationships, university students*

GİRİŞ

Kelime anlamı olarak "ilişkinlik, ilgi" olarak tanımlanan aidiyet kelimesi (Türk Dil Kurumu) etimolojik olarak incelendiğinde, ait olma kökünden türediği, *"ait"* kelimesinin ise *"taalluk eden, ilgisi olan"* anlamına gelen Arapça *"avdet"* kelimesinden geldiği görülmektedir. Aidiyet kelimesinin kullanımına bakıldığında ise ait olunan, aidiyet hissedilen birisini, bir kurumu işaret ettiği dikkat çekmektedir. Birey yaşamı boyunca ailesine, aile bireylerine, okuluna, öğretmenine, memleketine, yaşadığı topluma, mesleğine, çalıştığı kuruma aidiyet hissedebilir. Ancak tüm bu farklı kişiler ve kurumlar arasında aile, bireyin kişilerarası ilişkileri ilk deneyimlediği ve bu deneyimlerinden öğrendiklerini diğer ilişkilerine aktardığı toplumsal bir kurum olması nedeniyle diğerlerinden farklılaşmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynlerle ilişkiler, aileye karşı hissedilen aidiyet, bireyin gelecek yaşamında kuracağı yakın ilişkileri ve işlevselliğini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (Mackinnon,

Henderson ve Andrews, 1993). Aile aidiyeti yüksek olan bireylerin, diğer bireylere ya da toplumsal kurumlara karşı aidiyet geliştirme ihtimalinin daha yüksektir (Hagerty vd., 2002).

Kavramsal olarak aidiyetin tanımlanması süreci ele alındığında, ortak noktaları bulunsa da araştırmacıların farklı tanımlamalar yaptığı görülmektedir. *"Bireyin kendisini bir sistemin ya da bir çevrenin vazgeçilmez ve ayrılmaz bir parçası olarak hissetme deneyimi"* olarak yaptığı tanımda Anant (1966) aidiyeti, vazgeçilmez ve ayrılmaz hissetmek üzerine kurgulamıştır. Ardından aidiyetin kavramsal serüveni devam etmiş ve bu konudaki çalışmalarıyla literatürde sıklıkla anılan Hagerty ve Patusky (1995) Anant'ın aidiyet tanımına *"değerli katılım"* ve "*uyum*" olmak üzere iki nitelik daha ekleyerek kavramı yeniden ele almışlardır. Bu iki unsurun içeriği değerlendirildiğinde *"değerli katılım"*ın ihtiyaç duyulma, değerli olma ve kabul edilme deneyimlerini, "*uyum*"un ise bireyin sahip olduğu özelliklerin çevresi ile ya da içinde bulunduğu sistem ile bağlantılı olduğu algısını kapsadığı görülmektedir. Araştırmacılar bu iki temel nitelik çerçevesinde aidiyeti "*bir sisteme ya da çevreye kişisel katılım deneyimi*" olarak kavramsallaştırmışlardır. Aynı zamanda aidiyetin oluşması için "*katılım için enerji*", "*anlamlı katılım için potansiyel ve arzu*" ve "*paylaşılan ve tamamlayan özellikler için potansiyel*" olmak üzere üç öncülü de tanımlayan araştırmacılar, ait olma ihtiyacının karşılanması için bu öncüllerin varlığının önemine dikkat çekmişlerdir (Hagerty vd., 1992).

Aidiyetin bireyin temel güdülerinden biri olarak ele alınmasında önemli katkıları olan Baumeister ve Leary (1995) ise temel güdülerin sahip olduğu özelliklerden yola çıkarak yaptıkları çalışmada, ait olma ihtiyacını da değerlendirmişlerdir. Literatürdeki ampirik verilerden hareket eden araştırmacılar, *"bir ihtiyaç olarak ait olmayı bireylerin asgari seviyede de olsa devam eden, olumlu ve önemli kişiler arası ilişkiler kurmak ve devam ettirmek için ihtiyaç duydukları bir yayılma dürtüsü"* olarak tanımlamışlar ve bu ihtiyacın karşılanmasının sağladığı psikolojik doyuma dikkat çekmişlerdir (Baumeister ve Leary, 1995).

Temel bir insan ihtiyacı olarak aidiyet, bireyin yaşamında önemli bir yer tutar. İhtiyaçların tanımlanması ve sınıflandırılması ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, aidiyetin bir ihtiyaç olarak ele alındığı ve bu ihtiyacın bireyin yaşamındaki yerine odaklanan pek çok farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Rogers (1951)'ın çalışmalarında olumlu kabul, Murray'in çalışmalarında yakın ilişki ihtiyacı (Burger, 2016), Maslow (1970)'un çalışmalarında ait olma ve sevgi ihtiyacı ile ilgili

açıklamalarında bütünün parçası olma, ilişki kurma ve ait olma ihtiyacına yer verdikleri görülmektedir. Yine McClelland'ın ilişki kurma ihtiyacına (Uludağ, 2010; Yiğenoğlu, 2007; Eren, 2007), Alderfer (1969)'in ilişki ihtiyacına, Deci ve Ryan'ın ilişkili olma ihtiyacına (Deci ve Ryan, 1990, 2002,), Glasser'in sevgi ve ait olma ihtiyacına (Corey, 2008), Fromm'un ilişki ihtiyacı ve köklülük ihtiyacına (Geçtan, 2014) ilişkin açıklamalarında da aidiyet ve ait olma doğrudan ya da dolaylı olarak bir ihtiyaç olarak değerlendirilmiş ve bireyin yaşamındaki önemine ve merkezi konumuna dikkat çekilmiştir.

Aidiyetin kuramsal izi sürüldüğünde birçok farklı kuramda ait olma ihtiyacından ya da aidiyetten çeşitli bağlamlarda söz edildiği görülür. Adler'in sosyal ilgiye ilişkin açıklamalarında (Topses ve Bulut Serin, 2012; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2016), bireyin ancak toplumsal hayat bağlamında anlaşılabileceğini belirten Sullivan'ın değerlendirmelerinde (Burger, 2016), ebeveynler ile çocuk arasındaki yakın ilişkinin doğasına ve önemine odaklanan bağlanma ve nesne ilişkileri kuramında da aidiyete ilişkin açıklamalara ve aidiyetin önemine ilişkin açıklamalara doğrudan ya da dolaylı olarak rastlamak mümkündür (Burger, 2016; Geçtan, 2014).

Aidiyet hissinin bir ihtiyaç olarak tanımlanması ve birçok farklı kuramsal açıklamada çeşitli yönleriyle ele alınması, bu hissin bireyin yaşamındaki etkisine işaret etmektedir. Bu noktada aidiyet ihtiyacının karşılanıp karşılanmaması, diğer bir ifade ile aidiyet hissinin varlığının ya da yokluğunun etkileri üzerine kurgulanan çalışmalar, aidiyetin, özellikle de aidiyet duygusunun ilk karşılandığı kurum olarak aile aidiyetinin önemini gözler önüne sermektedir.

Öncelikle aidiyetle ilgili çalışmalara bakıldığında aidiyeti pek çok ilişkili değişken açısından koruyucu bir faktör olarak değerlendiren çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak yüksek aidiyet hissine sahip olmanın psikolojik, sosyal ve duygusal olarak koruyucu bir etkiye neden olduğu fikrinin doğrulandığı görülmektedir. Hill (2009)'in aidiyet hissi, bağlılık ile intihar düşüncesi arasında ilişkiyi incelediği çalışmasında aidiyet, bağlılık ve intihar düşüncesi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Van Orden ve diğerleri (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise aidiyetin yokluğunun intiharla ilgili güçlü bir risk faktörü olduğu görülmüştür. Mclaren ve diğerleri (2007) depresyon, yaşlılarda intihar fikri ve aidiyet duygusu arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında ise aidiyetin intiharı önleyici etkilerine rastlamışlardır ve aidiyet duygusunun

geliştirilmesine yönelik programların uygulanmasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Aidiyetin, özellikle bu ihtiyacın ilk karşılandığı yer olan aile aidiyetinin yokluğu bireyin kendisiyle ve toplumla olan bağlarının zayıflayarak yabancılaşmasına neden olabilir. Bu açıdan bakıldığında, aidiyet duygusu ile ruh sağlığı arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir. Aidiyet duygusunun yokluğu bireyin depresyona girmesine (Cockshaw vd., 2014), yalnız hissetmesine, duygusal stres yaşamasına neden olmakta ve ruhsal hastalıklara yakalanma riskini arttırmaktadır (Sargent vd., 2002). Aile aidiyetiyle ilgili olumlu bir algıya sahip olmak benlik saygısını olumlu şekilde etkilemektedir (Mueller ve Heines, 2012). Ayrıca aidiyet ihtiyacının karşılanmaması kaygı, endişe ve bunalıma sebep olmakta (Baumeister ve Tice, 1990) ve bireyin anti-sosyal davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir (Twenge vd., 2001).

Türkiye'de ise aile aidiyetine ilişkin çalışmaların Aile Aidiyeti Ölçeği'nin geliştirilmesine yönelik olarak Mavili ve arkadaşları (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile arttığı görülmektedir. Aile aidiyetinin farklı aile yapılarına sahip üniversite öğrencilerinde (Aslantürk, 2020), suça sürüklenen çocuklarda (Dursun, 2019), devlet koruması altında yetişen çocuklarda (Açıkel Gülel, 2019), boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarında (Avşar, 2019), ergenlerde (İlik, 2019) farklı değişkenlerle birlikte araştırıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda aile ile ilgili farklı değişkenlere yer verildiği de görülmektedir. Bu genel çerçevede üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin aile ilişkilerine ilişkin değişkenlere göre incelenmesinin gelişmekte olan aile aidiyetine ilişkin literatüre ve aile alanında çalışan meslek profesyonellerine katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada temel olarak üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin aileye ilişkin değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada cevap aranan araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetleri aile yapısına ilişkin değişkenlere (aile yapısı ve ebeveynlerin beraber yaşama durumu) göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetleri aile içi şiddet yaşantısına ilişkin değişkenlere (aile içi şiddete maruz kalma durumu, aile içi şiddete maruz kalma sıklığı, aile içi şiddete tanık olma durumu) göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetleri aile içi ilişkilerine ilişkin değişkenlere (algılanan ailenin tutumu, aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme

durumu, aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebilme durumu ve ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumuna) göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Çalışmanın genel amacı üniversite öğrencilerinin aile aidiyetinin aileye ilişkin değişkenler açısından incelenmesidir. Çalışma, üniversite öğrencileri üzerinde yapılacağı için *"çok sayıda elemandan oluşan bir evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile"* (Karasar, 2003) gerçekleştirilen bir araştırma modeli olarak tanımlanan genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu çerçevede çalışma, genel tarama modelinde tasarlanan tanımlayıcı, kesitsel ve nicel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini, Selçuk Üniversitesinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı dönemde Selçuk Üniversitesi'nde öğrenci sayısı üniversitenin internet sitesinden 88904, örneklem sayısı ise %95 güven aralığında 383 olarak belirlenmiştir. Çalışmanın güvenirliğini arttırmak için bu örneklem sayısının üzerine çıkmaya çalışılmış ve 2018-2019 eğitim öğretim yılında farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören 2755 gönüllü üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerin örneklemde temsil edilmesi amacıyla, örneklemin belirli özelliklere sahip kümelere ayırarak oluşturulan gruplardan tesadüfi olarak seçilmesi esasına dayanan küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Bowling, 2005; Robson, 2015). Bu bağlamda fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerden en fazla sayıda öğrencinin bulunduğu ilk beş fakülte seçilmiş (Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Teknoloji Fakültesi) ve kümeler oluşturulmuş, oransız küme örneklemesi yöntemi kullanılarak katılımcılara ulaşılmıştır. Örnekleme katılan üniversite öğrencilerinin yaş ortalamaları 20,74 olup, %51,1 'i kız, %48,9 'u erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılması planlanan fakültelerin dekanlıklarından öncelikle izin alınmış, bu fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin ders programları edinilerek ile ilgili dersi veren öğretim üyeleri ile iletişim kurularak, çalışmanın amacı, içeriği ve veri toplama araçlarına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Bu kapsamda öğretim üyelerinin

yönlendirmesi ile birlikte ders başlamadan ya da ders bittikten sonra anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada aile aidiyeti ile ilişkisi analiz edilecek olan değişkenlerin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu, literatürden de faydalanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Formda yaş, cinsiyet ile birlikte katılımcıların aile yapısını (aile yapısı, ebeveynlerin birliktelik durumu), aile içi şiddet öyküsünü (aile içi şiddete maruz kalma durumu, aile içi şiddete maruz kalma sıklığı, ebeveynler arası şiddete tanıklık durumu) ve aileleriyle ilişkilerini (algılanan ailenin tutumu, aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme durumu, aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebilme durumu, ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumu) ortaya koyan 11 soru yer almaktadır.

Mavili ve ark (2014) tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenirlik çalışması 1579 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen Aile Aidiyeti Ölçeği 4'ü olumsuz, 13'ü olumlu olmak üzere toplam 17 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert tipte bir ölçek olan Aile Aidiyeti Ölçeği, "kendilik aidiyeti alt boyutu" ve "aile aidiyeti alt boyutu" olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17. maddelerin toplamı "kendilik aidiyeti alt boyutu"nu ölçerken, 2, 5, 8, 9, 16. maddelerin toplamı "aile aidiyeti alt boyutu"nu ölçmektedir. Her iki alt boyutun toplamı "aile aidiyeti toplam puanını" vermektedir ve puan arttıkça aile aidiyeti de artmaktadır. Faktör analizi ve varimaks döndürme sonucunda ölçeğin, toplam varyansın %60'ını açıklayan iki faktörlü (aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti) bir yapı gösterdiği görülmüş, iç tutarlılık katsayısı ise (Cronbach Alfa) 0,94 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda iç tutarlılık katsayısı ise 0,87 olarak bulunmuştur. Literatürde 0,81 ve üzeri güvenirlik katsayısının yüksek düzeyde güvenilir olarak tanımlanmaktadır (Özdamar, 1999). Bu bilgiden hareketle çalışma kapsamında seçilen örneklem üzerinde Aile Aidiyeti Ölçeği'nin yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada eksik doldurulan veriler çıkarıldıktan sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediği ile ilgili çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış, çarpıklık ve basıklık değerlerinin 0.4 ile 0,9 arasında değiştiği görülmüştür. Değerlerin normal

dağılım için kabul edilen +1 ile -1 arasında değişen değerler arasında yer almasından dolayı normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmış ve parametrik analizler uygulanmıştır. Parametrik analizlerden bağımsız örneklem T-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada toplanan bulgular Aile Aidiyeti Ölçeği ve alt boyutları bakımından aile yapısına ilişkin bulgulara ilişkin farklılığın incelenmesi, aile içi şiddet öyküsüne ilişkin farklılığın incelenmesi ve aileleriyle ilişkilerine ilişkin farklılığın incelenmesine ilişkin bulgular olmak üzere üç kısımda sunulmuştur.

Öğrencilerin Aile Aidiyeti Ölçeği ve alt boyutları bakımından aile yapısına ilişkin farklılığın incelenmesi kapsamında aile yapısı ve ebeveynlerin birliktelik durumuna ilişkin bulgulara Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Aile Aidiyeti Ölçeği ve Alt boyutları Bakımından Aile Yapısına İlişkin Bulgulara İlişkin Farklılığın İncelenmesi.

	N	Aile Aidiyeti	Kendilik Aidiyeti	Toplam Aidiyet
		x±sd	x±sd	x±sd
Aile yapısı (n=2745)				
Çekirdek aile	2096	18,12±3,16	51,71±7,36	69,83±9,57
Geniş aile	649	17,79±3,23	50,92±7,72	68,71±10,00
T testi		2,31	2,35	2,57
P değeri		**0,02**	**0,01**	**0,01**
Ebeveynlerin birliktelik durumu (n=2626)				
Birlikte	2502	18,08±3,15	51,75±7,23	69,83±9,42
Boşanmış	124	17,28±3,65	47,45±10,29	64,73±13,23
T testi		2,39	4,6	4,24
P değeri		**0,01**	**0,00**	**0,00**

Tablo 1'de yer alan aile yapısına ilişkin değişkenlere göre aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları bakımından incelenmesine ilişkin bulgulara bakıldığında; aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutlarının aile yapısı ve ebeveynlerin birliktelik durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0.05$). Buna göre çekirdek aile yapısına sahip olan öğrencilerin aile aidiyet ölçeği ve alt boyutlarının ve toplam puanının geniş aile yapısına sahip aile yapısına sahip olan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin birliktelik durumu

açısından ise anne babası birlikte olan öğrencilerin aile aidiyetlerinin anne ve babası boşanmış olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin aile aidiyetlerinin aile içi şiddet yaşantısına göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur. Aile içi şiddet yaşantısına ilişkin değişkenler kapsamında aile içi şiddete maruz kalma durumu, aile içi şiddete maruz kalma sıklığı ve ebeveynler arası şiddete tanık olma durumu ele alınmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Aile Aidiyeti Ölçeği ve Alt boyutları Bakımından Aile İçi Şiddet Yaşantısına İlişkin Farklılığın İncelenmesi.

	N	Aile Aidiyeti	Kendilik Aidiyeti	Toplam Aidiyet
		x±sd	x±sd	x±sd
Aile içi şiddete maruz kalma durumu (n=2750)				
Evet	498	16,56±3,56	47,89±8,96	64,45±11,53
Hayır	2252	18,37±2,99	52,34±6,79	70,72±8,80
T testi		10,57	10,43	11,4
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**
Aile içi şiddete maruz kalma sıklığı (n=494)				
Genellikle	27	15,11±4,43	40,03±9,69	55,14±13,06
Ara sıra	157	15,48±3,69	44,43±9,53	59,92±12,25
Nadiren	310	17,21±3,24	50,14±7,66	67,36±9,85
F testi		15,52	36,01	34,67
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**
Ebeveynler arası şiddete tanıklık durumu (n=2740)				
Evet	330	16,40±3,50	47,35±8,52	63,76±11,01
Hayır	2410	18,27±3,06	52,11±7,09	70,39±9,18
T testi		9,19	9,69	10,45
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**

Tablo 2'de yer alan aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları bakımından aile içi şiddet yaşantısına ilişkin farklılığın incelenmesine ilişkin bulgular incelendiğinde, aile içi şiddete maruz kalma durumu, aile içi şiddete maruz kalma sıklığı ve ebeveynler arası şiddete tanıklık etme durumuna göre aile aidiyeti ölçeği ve alt boyutları puanı bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunduğu anlaşılmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 2'de yer alan bulgular incelendiğinde aile içi şiddete maruz kalma durumu bakımından ailede şiddete maruz kalan öğrencilerin aile aidiyetlerinin aile içi şiddete

maruz kalmayan öğrencilerden düşük olduğu anlaşılmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalma sıklığı bakımından ise genellikle aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin aile aidiyetleri en düşük düzeyde iken; şiddete nadiren maruz kalan öğrencilerin aile aidiyet düzeylerinin en yüksek olduğu görülmektedir.

Ebeveynler arası şiddete tanıklık etme durumu açısından ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyen öğrencilerin aile aidiyetlerinin şiddete tanık eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin aile aidiyetlerinin aile içi ilişkilere ilişkin değişkenlere göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 3'de sunulmuştur. Öğrencilerin aile ilişkilerine ilişkin değişkenler kapsamında algılanan ailenin tutumu, aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme durumu, aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebilme durumu ve ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumuna yer verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Aile Aidiyeti Ölçeği ve Alt Boyutları Bakımından Aileleriyle İlişkilerine İlişkin Farklılığın İncelenmesi.

	N	Aile Aidiyeti	Kendilik Aidiyeti	Toplam Aidiyet
		x±sd	x±sd	x±sd
Algılanan aile tutumu (n=2742)				
İlgisiz	76	14,17±3,50	38,34±10,10	52,51±12,57
Otoriter	460	16,55±3,24	48,90±7,72	65,45±9,88
Demokratik	1465	18,53±2,88	52,12±6,74	70,66±8,67
Aşırı ilgili ve koruyucu	741	18,41±3,12	53,43±6,37	71,85±8,51
F testi		95,42	135,65	146,93
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**
Aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme durumu (n=2752)				
Evet	1538	18,77±2,93	53,74±6,01	72,51±7,93
Hayır	1214	17,12±3,24	48,73±8,11	65,86±10,38
T testi		13,87	17,93	18,47
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**
Aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebilme durumu (n=2745)				
Evet	2535	18,10±3,14	51,83±7,24	69,93±9,44
Hayır	210	17,40±3,57	47,87±8,81	65,28±11,40
T testi		2,71	6,34	5,75
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**

Ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumu (n=2743)				
Düşünenler	2066	18,65±2,87	53,07±6,38	71,73±8,21
Düşünmeyenler	677	16,18±3,34	46,81±8,42	63,00±10,78
T testi		17,25	17,72	19,3
P değeri		**0,00**	**0,00**	**0,00**

Tablo 3'de yer alan bulgular incelendiğinde aile aidiyet ölçeği ve alt boyutlarının algılanan aile tutumu, aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme durumu, aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebilme durumu ve ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p<0.05$).

Algılanan aile tutumu açısından ailesinin demokratik olduğunu düşünen öğrencilerin aile aidiyetlerinin diğer algılanan aile tutumlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. İkinci en yüksek aile aidiyeti puanı alan öğrencilerin ailelerini aşırı ilgili ve koruyucu olarak tanımlayanlar oldukları anlaşılmaktadır. En düşük aile aidiyeti puanını ise ailesinin ilgisiz olduğunu düşünen öğrencilerin aldığı anlaşılmaktadır.

Aile ile birlikte düzenli olarak kaliteli zaman geçirme durumuna bakıldığında ise ailesiyle kaliteli zaman geçirdiğini söyleyen öğrencilerin aile aidiyetleri, geçirmediğini söyleyenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Aile ile iletişim kurarken duygularını ifade edebildiğini söyleyen öğrencilerin aile aidiyet puanları duygularını ifade edemediğini söyleyen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Ailesi tarafından anlaşıldığını hissetme durumuna bakıldığında ise anlaşıldığını düşünen öğrencilerin aile aidiyet puanları anlaşılmadığını düşünenlere göre daha yüksektir.

TARTIŞMA

Yapılan çalışma sonucunda çekirdek aile yapısına sahip olan öğrencilerin aile aidiyet puanı, geniş aile yapısına sahip öğrencilerin aidiyetlerinden daha yüksek bulunmuştur. Literatürde de benzer şekilde çekirdek aile yapısının geniş aileye yapısına kıyasla daha yüksek aile aidiyeti ile ilişkilendirildiği çalışmalara rastlanmaktadır (Saki, 2018, Açıkel-Gülel ve Daşbaş, 2019). Bu sonuç, çekirdek aile yapısında ebeveynlerin, geniş aile yapısına kıyasla daha çok çocuklarına odaklanma imkanı bulmaları ve ebeveynlik deneyimlerinin bir önceki kuşağın

deneyimleri ile kıyaslanmaması gibi imkanlara sahip olabilirler. Böylece çocuklarıyla daha çok zaman geçirebilen; ilgisini, zamanını, dikkatini çocuğu ve eşi üzerinde odaklayabilen ebeveynlerin, aile içi bağlılık ve aidiyet duygusunun gelişmesi açısından daha uygun bir ortam yarattıkları düşünülebilir. Ayrıca genel olarak bakıldığında modernleşme ile birlikte aile yapısında geniş aile yapısından anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısına doğru bir değişimin yaşanmaya başladığı görülmektedir. Günümüzde özellikle kentli ailelerde çekirdek aile yapısının baskın olduğu bir yapının varlığı dikkat çekmektedir. Aile yapısının giderek küçülmesi, kalabalık yapıya sahip geniş ailelerin çözülmesiyle birlikte aile, anne-baba ve çocuklar dışındaki diğer aile üyelerini dışarıda bırakan bir yapıya evrilmektedir (Giddens, 2005). Aile yapısıyla ilgili yapılan çalışmalarda aile denildiğinde çoğunlukla anne-baba ve çocuklardan oluşan aile yapısının akla geldiğini göstermektedir. Literatürde ailenin tanımının ve algısının araştırılması amacıyla yapılan çalışmalarda, çoğunlukla kadın, erkek ve çocuklardan oluşan topluluğun, diğer bir ifade ile çekirdek aile yapısının aile olarak tanımladıkları görülmüştür (Anyan ve Pryor, 2002). Genel olarak aile denilince akla gelen ve ailenin tanımında yer alan bir aile yapısına sahip olmanın çekirdek aileye sahip öğrencilerin aile aidiyetlerinin yüksek olması sonucuyla ilişkilendirilebilir. Günümüzde kabul edilen ve onaylanan bir aile yapısının aile aidiyetini güçlendirdiği düşünülebilir. Ayrıca geleneksel geniş aile formunda ebeveynlerin aile büyüklerine karşı sorumlulukları, ev içi düzenin sağlanması ve aile sisteminin yanında, aile üyelerinin sayısının artmasıyla birlikte aile alt sistemlerinin sayıca fazla oluşu ve aile yapısının karmaşık bir hal alması aile aidiyetini etkileyebileceği de düşünülebilir.

Öğrencilerin ailelerinin birliktelik durumunun analiz sonuçlarına göre anne ve babası birlikte olan öğrencilerin aile aidiyet puanları anne ve babası boşanmış olan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Literatürde benzer sonuca ulaşan birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Ebeveynlerin ebeveynleri ile birlikte yaşayan tam aile yapısına sahip çocukların aile aidiyetlerinin, tek ebeveynli aile, üvey aile gibi aile yapılarından daha yüksek aile aidiyetine sahip olduğu sonucunu ortaya çıkaran çalışmalar olduğu görülmektedir (Aslantürk, 2020; Brown ve Manning, 2009; Hardway ve Fuligni, 2006; King vd., 2018). Benzer şekilde Avşar (2019)'ın 15-18 yaş grubundaki çocuklarla yaptığı çalışmasında boşanmış aile yapısından gelen çocukların aile aidiyetleri boşanmamış aile yapısından gelenlere kıyasla anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Açıkel Gülel (2019) tarafından yapılan bir çalışmada da ebeveynlerin birlikte olduğu ailelere sahip çocukların, ebeveynleri boşanmış

aileye sahip çocuklardan yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum özellikle ebeveynlerin ayrılma dönemlerinde yaşadıkları çatışmaların ya da ebeveynleri boşanmaya iten etmenlerin çocuklar üzerindeki etkileri ile açıklanabilir. Boşanma sürecindeki olumsuz yaşantılardan çocukları duygusal olarak tamamen korumanın zorluğu ve çoğu zaman velayet gibi konularda çocukların boşanan eşler arasındaki konumu ve bu durumun karmaşıklığının bu süreci deneyimleyen çocuklar açısından olumsuz deneyimler olarak ele alınabilir. Ayrıca ebeveynlerin boşanma sürecinde yaşadığı olumsuz deneyimlerin ve bu deneyimlerinin etkilerinin dolaylı olarak çocukların aile aidiyetlerini etkilediği de düşünülebilir. De Lanfe ve diğerleri (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadan boşanma/ayrılık sonucunda, ebeveynlerin depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşadıkları ve kişiler arası ilişkilerini sürdürmekte zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum çocuklara ayrılan zaman ve çocuklara gösterilen ilginin azalmasına neden olabilecek bir etken olarak değerlendirilebilir. Ayrıca literatürde konuya ilişkin çalışmalar incelendiğinde anne-baba ve çocukların birlikte yaşadığı tam aile yapısının diğer aile yapılarına kıyasla çocuklara sunduğu kaynaklar açısından daha avantajlı olduğu görüşünü ortaya koyan çalışmalar olduğu görülmektedir (Amato, 2010; Barret ve Turner, 2005). Bu kaynaklara sahip olmanın aileyi birlikte tutan önemli bir avantaj olduğu, aksi durumlarda ebeveynlerin daha çok çalışması, ek iş yapması, çocukların çalışmak zorunda kalması, okulu bırakması gibi sosyal risklere açık olacağı düşünülebilir. Öte yandan aile yapısındaki farklılığın çocukların yaşam kalitesi algılarında anlamlı bir fark yaratmadığına (Şirin, 2014); aile yapısından ziyade, ailede yaşanılan sürecin daha önemli olduğu sonucuna ulaşılan çalışmaların da bulunduğu görülmektedir (Landsford vd., 2001).

Algılanan aile tutumuna bakıldığında ise ailesinin demokratik olduğunu düşünen üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin diğer algılanan aile tutumlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Aydoğan (2019) tarafından koruyucu ailelerde aile aidiyetini etkileyen faktörlerle ilgili yapılan bir çalışma da demokratik ebeveynlik tutumuna sahip olan ailelere hissedilen aidiyet duygusunun yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avşar (2019)'ın boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının aile aidiyetlerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında da, her iki grupta da demokratik tutum sergileyen ailelerin çocuklarının aile aidiyetleri diğer tutumlara kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Yine İlik (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, aile tutumunu ilgisiz algılayan öğrencilerin aile aidiyetleri ailesinin tutumunu demokratik ve otoriter ve aşırı ilgili/koruyucu algılayan öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

King ve Boyd (2016) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da ebeveynler arasındaki olumlu ilişkinin ve ergenlerin annelerinden algıladıkları olumlu tutum ile aile aidiyeti arasından anlamlı bir ilişkinin varlığına dikkat çekilmiştir. Ebeveynlerin gösterdiği duygusal sıcaklık ile aidiyet arasında bir ilişki olduğu (Skinner vd., 2005), anne ve babadan algılanan duygusal sıcaklık arttıkça aile aidiyetinin arttığı da görülmektedir (Durlanık, 2019). Aile içindeki demokratik tutum ailede ortak karar verme süreçlerinin işletildiği ve kararlara katılımın ön planda olduğu bir aile yapısını işaret etmektedir. Yapılan çalışmalarda kararlara katılım aile aidiyetinin bileşenlerinden biri olarak ele alınmaktadır (Aslantürk, 2020).

Şiddete maruz kalma ve tanık olma durumuna ilişkin ise ailede şiddet gören ve bu şiddeti sıklıkla yaşayan, ebeveynler arası şiddete tanık olan öğrencilerin aile aidiyetlerinin diğerlerine göre daha düşük aile aidiyetine sahip oldukları görülmüştür. Aile aidiyetini şiddete maruz kalma durumuna göre inceleyen bir başka çalışmada da bu çalışmanın bulgularına benzer şekilde ailesi tarafından şiddete maruz kaldığını ifade eden öğrencilerin, şiddete maruz kalmadığını ifade eden öğrencilere göre; sıklıkla şiddete gördüğünü ifade eden öğrencilerin nadiren şiddet gördüğünü ifade eden öğrencilere göre ve aile içi şiddete tanıklık ettiğini ifade edenlerin, tanıklık etmeyenlere göre daha düşük bulunmuştur (İlik, 2019). Literatüre bakıldığında ebeveyn çocuk arasındaki yakın ve sıcak ilişkilerin yetişkinlik dönemindeki yaşamın işlevselliği açısından önemli olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Mackinnon vd., 1991). Çocukların kişisel özelliklerine saygılı olmak, onların sorunlarına karşı duyarlılık göstermek de aile aidiyeti üzerinde etkili olan faktörler olarak görülmektedir (Aydoğan, 2019). Çocuklarla yakın ve sıcak ilişkiler kuramayan, onlara karşı ve birbirlerine karşı iletişim dili olarak şiddeti kullanan ailelerde aile aidiyetinin düşük olması da bu çerçevede açıklanabilir.

Aile ilişkileri ile ilgili olarak ise ailesiyle kaliteli zaman geçirdiğini, ailesi ile iletişim kurarken duygularını ifade edebildiğini ve ailesi tarafından anlaşıldığını düşünen gençlerin aile aidiyetleri diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Tüm bu sonuçlara paralel olarak literatürde aile aidiyeti aile üyeleri tarafından anlaşılmak, beraber eğlenmek ve özen gösterme gibi duyguları da dahil edecek şekilde aileye dahil olma hissi olarak ele alınmaktadır (Goodenow, 1993; Leake, 2006). Aile içinde geçirilen zaman ve bu zamanın niteliği aile aidiyetini etkileyen önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir aile olmak ve bu aileye ait hissetmek, aile üyelerine zaman ayırmak ve bu zamanın niteliği ile ilişkilendirilebilir. Özellikle ailede birlikte geçirilen zamanın niteliğini ve içeriğini belirleyen en önemli etkenlerin aile

ritülelleri olduğu görülmektedir. Hedin (2014)'in koruyucu ailede yaşayan çocukların aile aidiyetlerini araştırdığı çalışmasında, aile ritüllerini yerine getirmenin ve aile üyeleri ile birlikte zaman geçirmenin ve birlikte eğlenmenin aileye karşı hissedilen aidiyet duygusunu arttırıcı özelliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Moriarty ve Wagner (2004), tarafından gerçekleştirilen aile ritüellerini ve bunların ailedeki anlamını konu alan bir çalışmada ise, aile ritüellerinin aile üyelerini birbirine bağlayıcı, bir araya getirici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağlılık, maneviyat, sevgi, boş zaman, tören, kutlama ve gelişme gibi altı ritüelin belirlendiği çalışmada katılımcıların tümü her gün kendilerini ailelerine bağlı hissettikleri bir ritüeli gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Aslantürk (2020) tarafından yapılan çalışmada beraber vakit geçirme ve paylaşım, destek, eleştiri hakkı, fedakarlık, güven, özen, iletişim ve kararlara katılım, sevgi ve samimiyet, koşulsuz olumlu kabul olmak üzere aile aidiyetinin sekiz bileşenini belirlenmiştir. Bu bileşenlerin içeriğinin bu çalışmada elde edilen sonuçlarla uyumlu olduğu görülmektedir. Ailesi tarafından anlaşıldığını, düşünen, duygularını ifade edebilen ve anlaşıldığını hisseden öğrencilerin aidiyetlerinin daha yüksek çıkması aidiyetin, aile içinde bu bileşenler üzerinden ifade edilmesiyle ilişkili olarak değerlendirilebilir. Yine literatürde aile uyumu, boş zamanlarını birlikte geçirme, aile üyelerinin kendilerini diğer aile üyelerine yakın hissetme ve aile birlikteliği çerçevesinde ele alınmıştır (Rivera vd., 2008). Dolayısıyla aile içindeki uyum, bu değişkenlerin varlığı ile değerlendirilmiştir. Aile üyeleri ile kurulan ilişkilerin ya da yaşanılan deneyimlerin de aile aidiyetini etkilediği de görülmektedir (King ve Boyd, 2016).

SONUÇ

Üniversite öğrencilerinin aile aidiyetlerinin ile ilişkilerine ilişkin değişkenlere göre incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, aile aidiyeti aile yapısına ilişkin değişkenler, aile içi şiddet yaşantısına ilişkin değişkenler ve aileleriyle ilişkinlerine ilişkin değişkenler olmak üzere üç temel başlık altında ele alınmıştır.

Çalışma sonucunda çekirdek aile yapısına sahip olan üniversite öğrencilerin aile aidiyetleri geniş aile yapısına sahip olan üniversite öğrencilerinden; ebeveynleri birlikte yaşan üniversite öğrencilerinin aile aidiyetleri ise ebeveynleri boşanmış olanlardan yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Aile içi şiddet yaşantısına ilişkin değişkenlerle ilgili sonuçlarda ise, aile içi şiddet gördüğünü ifade eden öğrencilerin, aile içi şiddet görmediğini ifade eden öğrencilerden; aile içi şiddeti genellikle yaşadığını ifade eden öğrencilerin aile içi

şiddeti nadiren yaşadığını ifade eden öğrencilerden ve ebeveynleri arasında şiddete tanıklık eden öğrencilerin, ebeveynler arası şiddete tanıklık etmeyenlerden daha düşük düzeyde aile aidiyetine sahip oldukları görülmüştür.

Son olarak aile yaşantısıyla ilgili değişkenlerle ilgili sonuçlarda ise ailesinin tutumunu aşırı ilgili ve koruyucu ve ilgisiz olarak yanıtlayanlardan; Ailesiyle birlikte kaliteli zaman geçirdiğini söyleyen öğrencilerin, geçirmediğini söyleyenlerden; ailesiyle iletişim kurarken duygularını ifade edebildiğini söyleyen öğrencilerin, duygularını ifade edemediğini söyleyen öğrencilerden ve ailesi tarafından anlaşıldığını düşünen öğrencilerin aile aidiyet puanları anlaşılmadığını düşünenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Boşanmış aileye sahip gençlerin aile aidiyetlerinin düşük olması ile ilgili olarak boşanmanın aile aidiyeti üzerindeki etkisini inceleyen ve bunun sebeplerine odaklanan çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca boşanma sürecinde ebeveynlere ve çocuklara psiko-sosyal destek mekanizmalarının harekete geçirilmesi ile konuyla ilgili yeni hizmet modellerinin geliştirilmesinin de boşanmış aileye sahip gençlerin aile aidiyetlerini arttırıcı etkisi olacağı düşünülmektedir.

Aile içi şiddetle ilgili yaşantıların aile aidiyeti önemli bir konu olduğu görülmektedir. Bu çerçevede özellikle çocukların aile içi şiddetten korunması ile ilgili olarak mevcut programların arttırılması, aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocuklara psiko-sosyal destek hizmetlerinin sistemli ve bu konuda eğitim almış meslek profesyonelleri tarafından düzenli bir şekilde verilmesinin etkili olacağı önerilmektedir.

Son olarak aile içi iletişimi ve ailede karar alma süreçlerine aile üyelerinin katılımı ile ilgili farkındalık yaratmaya ilişkin eğitim programlarının, aile danışmanlığı kapsamına alınması önerilmektedir. Aile içinde özellikle çocukların fikirlerini, duygu ve düşüncelerini dile getirebileceği ortamların yaratılması ve teşvik edilmesi ve bu konuda çocuk katılımını teşvik eden hizmet modellerinin bu konuda etkili olabileceği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırmaya dahil olan öğrencilerin gönüllü katılımını sağlamak amacıyla uygulama yapılacak sınıflarda araştırmacılar tarafından araştırmanın amacı, gönüllü katılım, gizlilik konularında bilgilendirme yapılmış, aynı hususlarla ilgili ayrıntılı bilgi ve araştırmacıların iletişim bilgilerinin yer aldığı bilgilendirilmeye, anket formunun ilk

sayfasında da yer verilmiştir. Ayrıca katılımcıların gönüllü katılımın sağlanması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması amacıyla dağıtılan anket formlarını uygulama ortamına konulan bir kutu içine kimlik bilgilerini belirtmeden koymaları sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkel Gülel, E. A., & Daşbaş, S. (2019). Suça sürüklenmiş erkek çocuklarda aile aidiyeti ve yaşam doyumu ilişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *30*(3), 965-987.

Alderfer, C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(2), 142-175.

Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666.

Anant, S. S. (1966). Need to belong. *Canadas Mental Health*, 14(2), 21-27.

Anyan, S. E., & Pryor, J. (2002). What is in a family? Adolescent perceptions. *Children&Society*, 16(5), 306-317.

Aslantürk, H., & Mavili, A. (2020).The sense of family belonging in university students from a single parent family compared with those from a two-biological-parent family. Current Psychology https://doi.org/10.1007/s12144-020-00725-0

Avşar, E. (2019). Boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının aile aidiyeti ve psikolojik sağlamlığının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Aydoğan, H. (2019). Koruyucu aile yanında kalan çocukların aile aidiyet duygularına etki eden faktörlerin değerlendirilmesi: İzmir örneği, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Barrett, A. E., & Turner, R. J. (2005). Family structure and mental health: The mediating effects of socioeconomic status, family process, and social stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 46, 156-169.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.

Baumeister, R. F., & Tice, D. M. (1990). Point-counterpoints: Anxiety and social exclusion. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9(2), 165-95.

Bowling, A. (2005). Quantitative social science: the survey. In A. Bowling & S. Ebrahim (Eds.), *Handbook of Health Research Methods: Investigation, Measurement and Analysis* (pp. 190-214). Berkshire: McGrawHill

Burger, J. M. (2016). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Brown, S. L., & Manning, W. D. (2009). Family boundary ambiguity, marital status, and child adjustment. *The Journal of Early Adolescence*, 20(3), 281-309.

Choenarom, C., Williams, R. A., & Hagerty, B. M. (2005). The role of sense of belonging and social support on stress and depression in individuals with depression. *Archives of Psychiatric Nursing*, 19(1), 18-29.

Cockshaw, W. D., Shochet, I. M., & Obst, P. L. (2014). Depression and belongingness in general and workplace contexts: A cross-lagged longitudinal investigation. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 33(5), 448-462.

Corey, G. (2008). Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları. Ankara: Mentis Yayıncılık.

De Lange, M., Dronkers, J., Wolbers, & M. H. (2014). Single-parent family forms and children's educational performance in a comparative perspective: Effects of school's share of single-parent families. School Effectiveness and School Improvement, 25(3), 329-350.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1990). A motivational approach to self: Integration in personality. In: *Nebraska symposium on motivation: Vol. 38, Perspectives on Motivation, Eds:* Dienstbier RD, Lincoln, University of Nebraska Press, p. 237–288.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of self-determination research*, University Rochester Press.

Dursun, Y. (2019). Suça sürüklenen çocukların bağlanma stilleri ve aile aidiyetleri: Marmara Bölgesi örneği. Yayınlanmamış doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.

Eren, E. (2007). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi, İstanbul, Beta Yayıncılık.Geçtan, E. (2014). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Giddens, A. (2005). *Sosyoloji.* (C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Goodenow, C. (1993). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools*, 30(1), 79-90.

Hagerty, B. M., & Patusky, K. (1995). Developing a measure of sense of belonging. *Nursing Research*, 44(1), 9-13.

Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M., & Collier, P. (1992). Sense of belonging: A vital mental health concept. *Archives of Psychiatric Nursing*, 6(3), 172-177.

Hagerty, B. M., Williams, R. A., & Oe, H. (2002). Childhood antecedents of adult sense of belonging. *Journal of Clinical Psychology*, 58(7), 793-801.

Hardway, C., & Fuligni, A. J. (2006). Dimensions of family connectedness among adolescents with Mexican, Chinese, and European backgrounds. *Developmental Psychology*, 42(6), 1246–1258.

Hedin, L. (2014). A sense of belonging in a changeable everyday life–a follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child&Family Social Work*, 19(2), 165-173.

Hill, D. L. (2009). Relationship between sense of belonging as connectedness and suicide in American Indians. *Archives of Psychiatric Nursing*, 23(1), 65-74.

Ilik, D. A. (2019). Ergenlerde bağlanma stilleri ve aile aidiyetinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

King, V., & Boyd, L. M. (2016). Factors associated with perceptions of family belonging among adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 78(4), 1114-1130.

King, V., Boyd, L. M., & Pragg, B. (2018). Parent–adolescent closeness, family belonging, and adolescent well-being across family structures. *Journal of Family Issues*, 39(7), 2007-2036.

Lansford, J. E., Ceballo, R., Abbey, A., & Stewart, A. J., (2001). Does family structure matter? A comparison of adoptive, two-parent biological, single-mother, stepfather, and stepmother households*. Journal of Marriage and Family*, 63(3), 840-51.

Leake, V. S. (2006). S*teps between, steps within: adolescents and stepfamily belonging* (Unpublished doctorial dissertation). University of Kentucky, Kentucky.

Mackinnon, A.J., Henderson, A.S., & Andrews, G. (1991). The Parental Bonding Instrument: Ameasure of perceived or actual parental behavior? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 83, 153–159.

Mackinnon, A.J., Henderson, A.S., & Andrews, G. (1993). Parental “affectionless control” as an antecedent to adult depression: A risk factor refined. *Psychological Medicine*, 23, 135–141.

Maslow, A. H. (1970). Personality and Motivation. New York: Harper&Row.

Mavili, A., Kesen, N. F., & Dasbas, S. (2014). Aile aidiyeti ölçeği: bir ölçek geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 29-45.

McLaren, S., Gomez, R., Bailey, M., & Van Der Horst, R. K. (2007). The association of depression and sense of belonging with suicidal ideation among older adults: Applicability of resiliency models. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, *37*(1), 89-102.

Moriarty, P. H., & Wagner, L. D. (2004). Family rituals that provide meaning for single-parent families. *Journal of Family Nursing*, 10(2), 190-210.

Mueller, C., & Haines, R. T. (2012). Adolescent perceptions of family connectedness and school belonging: Links with self-concept and depressive symptoms among gifted African American and Hispanic youth. *Gifted Children*, *5*(2), 3.

Rivera, F. I., Guarnaccia, P. J., Mulvaney-Day, N., Lin, J. Y., Torres, M., & Alegria, M. (2008). Family cohesion and its relationship to psychological distress among Latino groups. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 30(3), 357-378.

Robson, C. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri, gerçek dünya araştırması. Ş. Çankır ve N. Demirkasımoğlu (Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Rogers, C. R. (1951). *Client-Centered Therapy; Its Current Practice, Implications, and Theory*. Boston: Houghton Mifflin.

Ryan, R. (1995). Psychological needs and the facilitation of ıntegrative processess. *Journal of Personality*, 63(3), 397-428.

Saki, Ü. (2018). Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Sargent, J., Williams, R. A., Hagerty, B., Lynch-Sauer, J., & Hoyle, K. (2002). Sense of belonging as a buffer against depressive symptoms. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 8(4), 120-129.

Skinner, E., Johnson, S., & Snyder, T. (2005). Six dimensions of parenting: A motivational model. *Parenting: Science and Practice*, 5(2), 175-235.

Şirin, H. D. (2014). Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 31-46.

Topses, G., & Bulut Serin, N. (2012). *Psikolojik danışma ve kişilik kuramları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık,

Twenge, J. M., Baumeister, R. F., Tice, D. M., & Stucke, T. S. (2001). If you can't join them, beat them: effects of social exclusion on aggressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(6), 1058-1069.

Uludağ, T. (2010). Organizasyonlarda çalışanların motivasyonunun ölçülmesi ve bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Van Orden, K. A., Witte, T. K., Cukrowicz, K. C., Braithwaite, S. R., Selby, E. A., & Joiner, T. E. (2010). The interpersonal theory of suicide. *Psychological Review*, 117(2), 575–600.

Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2016). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yiğenoğlu, E. (2007). Orta öğretim okulu öğretmenlerinin algılarına göre mesleki etkinliklerindeki güdülenmişliklerini sağlayan etmenler (Ankara ili Çankaya ilçesi anadolu liseleri örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.